

УДК 658.15

*Н. П. Карачина,**д. е. н., професор кафедри менеджменту та моделювання в економіці,
Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця**Л. Ю. Сорока,**магістрант, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

*N. P. Karachyna,**Ph.D., professor of management and economic modeling,
Vinnytsia National Technical University, Vinnitsa**L. Y. Soroka,**Master, Vinnytsia National Technical University, Vinnitsa*

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR IDENTIFYING AND ASSESSING THE ECONOMIC STABILITY OF ENTERPRISES

На основі критичного аналізу та узагальнення існуючих вітчизняних та зарубіжних поглядів до трактування категорії «економічна стабільність підприємства» проаналізовано дефініцію даного поняття. Також в статті розглянуто суть поняття економічної стабільності підприємств та її складових. Зокрема, встановлено зв'язок між поняттями «економічна стабільність», «фінансова стійкість» та «економічна стійкість». Наведено практичні аспекти оцінки економічної стабільності підприємств, які базуються на основі емпіричних досліджень. Обрано методичний підхід щодо визначення інтегрального показника рівня економічної стабільності, що надає можливість оцінити рівень економічної стабільності підприємств та визначити організаційно-економічні чинники підвищення ефективності їх функціонування. Проаналізовано основні показники економічної стабільності та їх вплив на узагальнений показник, а саме, економічна безпека, фінансова стабільність, маркетингова стабільність, соціальна стабільність.

Based on the critical analysis and synthesis of existing domestic and foreign views to the interpretation of the category of "economic stability of enterprise" analyzes the definition of this concept. Also in the article the essence of the concept of sustainability and its constituent companies. In particular, the connection between the concepts of "economic stability", "financial stability" and "economic stability." The practical aspects of assessing the sustainability of businesses that are based on empirical research. Chosen methodical approach to determine the integral index of economic stability that allows you to assess the level of sustainability of enterprises and to determine the organizational and economic factors improve their functioning. The basic indicators of economic stability and their impact on the general index, namely, economic security, financial stability, marketing stability, social stability.

Ключові слова: *економічна стабільність, фінансова стійкість, економічна стійкість, економічна безпека.*

Keywords: *economic stability, financial firmness, economic firmness, economic security.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Економічна стабільність є пріоритетною ціллю суб'єктів ринкової економіки та завданням економістів-

науковців щодо її досягнення та збереження. Проте зважаючи на замкнутість економічної системи та чинники, що постійно взаємодіють на ринку, її досягнення не є лінійним завданням для керівництва.

Дослідження сутності теоретичних питань, розмежування понять, вивчення проблематики поставленого питання та його розкриття допоможуть розв'язати прикладні засади щодо досягнення економічної стабільності підприємств. Зважаючи на те, що категорію «економічна стабільність підприємства» використовують, в більшій мірі, для макроекономічних характеристик, то для підприємств це достатньо нова наукова дефініція, що не має чіткого, однозначного визначення.

Аналіз останніх публікацій. Серед сучасних наукових підходів щодо поняття, розробки та оцінювання економічної стабільності підприємств слід виділити наукові праці Н.О. Шпака, М.І. Романишин [1], О.В. Шубровської [2], Н.Л. Любченко [3], І.А. Дмитрієва [4], О.М. Сологуба [5], В.М. Ячменьова [6] та ін. Детальний аналіз наукових праць вищезгаданих дослідників так і не надав однозначної інтерпретації категорії економічна стабільність підприємства та методик її оцінювання.

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є визначення категорій «економічна стабільність» встановлення зв'язку та відмінностей між «економічною стійкістю» та «економічною безпекою» для досягнення повного розмежування понять та детального аналізування рівня економічної стабільності підприємств.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. На сьогоднішній день категорія «економічна стабільність підприємства» належить до ряду недостатньо вивчених економічною наукою, про що свідчать численні дискусії між науковцями. Щоб зрозуміти чому виникають вищезазначені суперечності та в чому полягає сутність даного поняття, необхідно звернутися до визначень вчених (таблиця 1).

Таблиця 1.
Визначення поняття «економічна стабільність»

Науковці	Визначення поняття «економічна стабільність»
1	2
Н. Любченко [3]	Під економічною стабільністю розуміє стан, обумовлений сукупністю властивостей найважливіших складових елементів суб'єкта господарювання: виробничої діяльності, організаційної роботи, фінансово-грошового обігу, матеріально-технічної бази, ресурсного забезпечення, кадрового та інтелектуального потенціалів
О.Сологуб [5]	Визначає економічну стабільність як врівноважений, збалансований стан економічних, фінансових і соціальних ресурсів підприємства, а також їх взаємозв'язків у межах виробничо-збутової системи, що забезпечує стабільні умови для її відтворення, у тому числі за наявності внутрішніх і зовнішніх несприятливих впливів, що досягається за допомогою здійснення спеціалізованого комплексу різнопланових фінансово-економічних і організаційних заходів з алгоритмом відповідних дій.
В. Ячменьової [6],	Економічна стабільність - це результируюча характеристика, а її показником виступає рівень економічної стабільності.
Н. О. Шпак , М. І. Романишин [1]	Розглядають економічну стабільність підприємства під кутом зору його здатності в умовах прояву дестабілізаційних чинників бізнес-середовища ефективно здійснювати виробничо-господарську діяльність, формувати якісний стратегічний потенціал, підтримувати заданий рівень конкуренто-спроможності та результативності у довгостроковій перспективі з економічною вигодою та фінансовою незалежністю для підприємства.
А. В. Перетятко [7]	Економічна стабільність підприємства - це врівноважений стан економічних показників у певному інтервалі часу та в межах значення показника, перетнувши який може наступити порушення рівноваги економічної діяльності підприємства.

Загалом термін «економічна стабільність» порівнюють із терміном «економічна стійкість» та «економічна безпека», проте це не є дискусійним. Адже термін «економічна стабільність» є більш ширшим, бо це стан, коли економічна система функціонує в стані рівноваги, зберігаючи незмінною свою структуру. В той час як економічна стійкість - це здатність зберігати показники на певному рівні, незважаючи на постійний вплив зовнішнього та внутрішнього середовища [8]. Стійкість виступає ознакою «життєдіяльності» підприємства.

Показники економічної стійкості - це частина інформації, яка показує стан всієї системи. Розгляд та аналізування невеликих, але вагомих «фрагментів» допомагає краще зрозуміти повну картину.

Щодо сутності економічної безпеки підприємства, то дослідження показали, що економічна безпека підприємства є характеристикою системи, що самоорганізовується і саморозвивається, тобто це стан, при якому економічні параметри дозволяють зберегти головні її властивості: рівновагу і стійкість при мінімізації загроз. Таким чином, це стан господарської діяльності, при якому забезпечується дотримання економічних інтересів підприємства на підставі його стійкості та властивостей системи, що саморозвивається, і попередження впливу внутрішніх і зовнішніх загроз [9].

Розглядаючи питання економічної стабільності, необхідно його розглядати за структурою, яка представлена на рисунку 1. У нашому випадку, це необхідність утримання чотирьох головних показників

(фінанси, маркетинг, економічна безпека, соціальна сфера). Цей вибір зумовлений тим, що від результату маркетингової діяльності залежить попит на продукцію підприємства; економічна безпека гарантуватиме довготривалість перспектив знаходження підприємства на ринку й у галузі; соціальна (колективна) стабільність підприємства забезпечує як стабільність організаційної структури, невисоку плинність кадрів, так і стабільний позитивний мікроклімат у колективі [5].

Узагальнюючи вище зазначене, доцільно зробити висновок про те, що економічна стабільність підприємства обумовлює його подальший розвиток і забезпечується завдяки взаємодії внутрішніх складових системи (рис. 1). А саме:

- фінансова стабільність забезпечує стан рівноваги та незмінність системи;
- економічна стійкість зберігає значення показників, забезпечує життєздатність підприємства;
- фінансова стійкість визначає ефективне формування, розподіл і формування фінансових ресурсів.

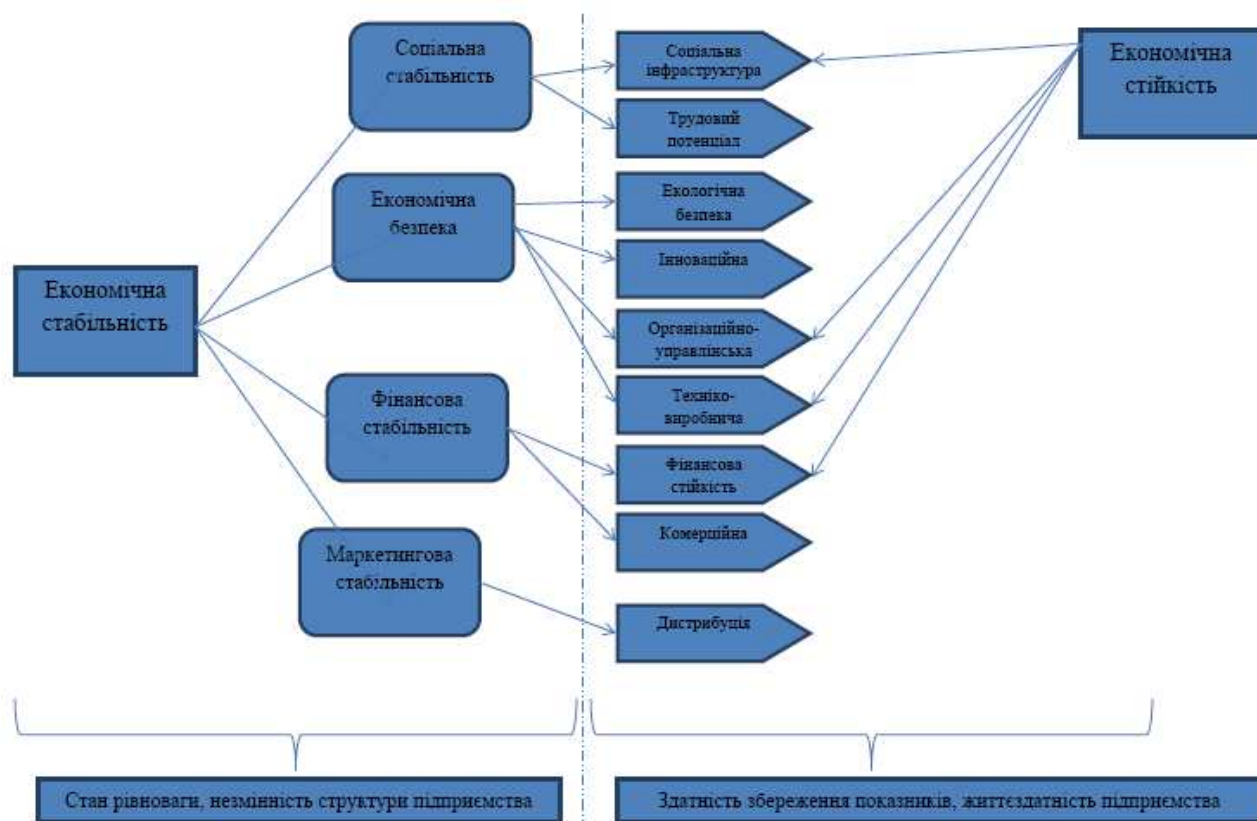

Рис. 1. Взаємозв'язок між категоріями економічної стійкості, стабільності та економічної безпеки

Отже, при визначенні економічної стабільності підприємства, варто враховувати, що стабільність забезпечується й через стійкість, зокрема фінансову і економічну. Відтак, вважаємо, що існує тісний взаємозв'язок між категоріями економічної стабільності, фінансової стабільності та фінансово-економічної стійкості, що дозволяє нам проводити аналізування економічної стабільності підприємств через призму вище згаданих категорій.

Оскільки забезпечення економічної стабільності підприємств є багаторівневим та складним процесом, а існуючі методи та підходи доволі різноманітні, то як показав аналіз наукових праць [1-8], чіткої методики розрахунку економічної стабільності не існує, проте, на нашу думку, варта уваги методика запропонована Дмитрієвим І. А., яка надає змогу різносторонньо оцінити стан економічної стабільності на підприємстві. Основою методики є бальна оцінка складових економічної стабільності, а саме на основі оцінювання фінансової стабільності, соціальної політики, економічної безпеки та маркетингових заходів, які узагальнюються у формулу інтегрального показника економічної стабільності Ікк (1):

$$I_{kk} = a_1 * K_f + a_2 * K_s + a_3 * K_m + a_4 * K_{eb} \quad (1)$$

де K_f - узагальнена оцінка фінансових показників діяльності підприємства;

K_s - узагальнена оцінка соціальної політики на підприємстві;

K_m - узагальнена оцінка маркетингової політики на підприємстві;

K_{eb} - узагальнений показник економічної безпеки підприємства.

Розрахуємо вагові коефіцієнти впливу кожного із розглянутих факторів на імовірність настання кризового стану підприємства. Результати розрахунків наведені у таблиці 2.

Таблиця 2.
Результати розрахунків вагових коефіцієнтів a_i - показників економічної стабільності ТОВ «Остер» 2012-2014 рр.

Показник	Максимальне значення	Розраховане значення	B_i	a_i
1	2	3	4	5
2012 р.				
Фінансова стабільність	16	8	0,5	0,239
Економічна безпека	7	4	0,571	0,273
Соціальна стабільність	8	7	0,875	0,419
Маркетингові заходи	7	1	0,143	0,068
Сума			2,089	
2013 р.				
Фінансова стабільність	16	9	0,563	0,337
Економічна безпека	7	3	0,429	0,257
1	2	3	4	5
Соціальна стабільність	8	2	0,25	0,15
Маркетингові заходи	7	3	0,429	0,257
Сума			1,671	
2014 р.				
Фінансова стабільність	16	10	0,625	0,36
Економічна безпека	7	3	0,429	0,248
Соціальна стабільність	8	2	0,25	0,144
Маркетингові заходи	7	3	0,429	0,248
Сума			1,733	

У 2014 році значно зменшилась соціальна стабільність, проте в динаміці прослідковується зміцнення позицій фінансової стабільності, що є позитивним для підприємства.

Відтак, значення показника рівня економічної стабільності $I_{ек}$ для ТОВ «Остер» наступні:

$$2012 \text{ р.} \quad I_{ек 2012} = 0,239 * K_f + 0,273 * K_c + 0,419 * K_m + 0,068 * K_{еб}$$

$$I_{ек 2012} = 0,239 * 8 + 0,273 * 4 + 0,419 * 7 + 0,068 * 1 = 6$$

$$2013 \text{ р.} \quad I_{ек 2013} = 0,337 * K_f + 0,257 * K_c + 0,15 * K_m + 0,257 * K_{еб}$$

$$I_{ек 2013} = 0,337 * 9 + 0,257 * 3 + 0,15 * 2 + 0,257 * 3 = 5,6$$

$$2014 \text{ р.} \quad I_{ек 2014} = 0,36 * K_f + 0,144 * K_c + 0,248 * K_m + 0,248 * K_{еб}$$

$$I_{ек 2014} = 0,36 * 10 + 0,144 * 2 + 0,248 * 3 + 0,248 * 3 = 5,3$$

Значення для шкали були отримані емпіричним шляхом на підставі розрахунку показників дослідженого підприємства. Як бачимо, з цієї шкали можна визначити (табл. 2), що ТОВ «Остер» має запас економічної стабільності, проте переважно за рахунок фінансової стабільності. Інші складові знаходяться на нижчому рівні і потребують більшої уваги з боку керівництва при прийнятті ними управлінських рішень.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

На основі проведених досліджень, зроблено висновок про те, що економічна стабільність підприємства обумовлює подальший розвиток і забезпечується завдяки взаємодії внутрішніх складових системи: фінансовій стабільності, соціальній стабільності, маркетинговій та економічній безпеці. Також варто наголосити, що стабільність забезпечується й через стійкість, зокрема фінансову і економічну. Відзначено доцільність використання методики експертного оцінювання для аналізування стану економічної стабільності підприємства.

Література.

1. Романишин М.І. Економічна стабільність підприємства: сутність та її складові / Н.О. Шпак, М.І. Романишин // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: Зб. наук.-техн. пр. - Львів: РВВ НЛТУ України. - 2009. - Вип. 19.10. - С. 248-253.
2. Шубровська О.В. Сталий економічний розвиток: поняття і напрям досліджень / О. Шубровська // Економіка України. - 2005. - № 1. - С. 36-42.
3. Любченко Н.Л. Механізм забезпечення економічної стабільності промислових підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» (за видами економічної діяльності) / Н.Л. Любченко. - Хмельницький, 2010. - 22 с.
4. Дмитриев И.А. Оценка экономической стабильности предприятия / И.А. Дмитриев, А.Н. Сологуб // Вісн. Нац. техн. ун-ту «Харківський політехнічний інститут»: Зб. наук. праць. Тематичний випуск: Технічний прогрес і ефективність виробництва. - 2007. - № 7. - С. 20-29.

5. Сологуб О. М. Забезпечення економічної стабільності підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 - економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / О.М. Сологуб. - К.:ПВНЗ "Європейський ун-т", 2012. - 20 с.
6. Ячменьова В.М. Економічна стабільність: сутність та форми вияву / В.М. Ячменьова // Економіка Менеджмент Підприємництво. - 2012. - №2 24 (II). - С. 94-99.
7. Перетятко А. В. Дослідження сутності поняття економічна стабільність промислового підприємства / А. В. Перетятко. [Електронний ресурс]. - Режим доступу www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Suek/2011_3/Peret.pdf.
8. Дмитрієв І. А. Складання рейтингу підприємств України за оцінкою їх економічної стабільності / І.А.Дмитрієв, О.М. Сологуб // Економіка транспортного комплексу: збірник наук. праць. — 2010. — №16. — С. 20-33.
9. Бланк І.О. Інвестиційний менеджмент: підручник / І.О. Бланк. - К.: КНЕУ, 2005. - 398с.

References.

1. Romanyshyn M.I. and (2009) Shpak N.O., “ The economic stability of the enterprise: the nature and its components”, *Naukovyj visnyk Natsional'noho lisotekhnichnoho universytetu Ukrainy*, vol. 19.10, pp 248-253.
2. Shubrov's'ka O.V. (2005), “Sustainable economic development: concept and direction of research”, *Ekonomika Ukrainy*, vol. 1, pp 36-42.
3. Liubchenko N.L. (2010) “ Mechanism to ensure the sustainability of industrial enterprises”, Ph.D. Thesis, Economics and Enterprise Management, Khmel'nyts'kyj, Ukraine.
4. Dmytryev Y.A. and Solohub A.N. (2007), “Estimation of economic stability of the enterprise ” *Visnyk Nats. tekhn. un-tu «Kharkivs'kyj politekhnichnyj insty-tut»: Zb. nauk. prats'. Tematychnyj vyputsk: Tekhnichnyj prohres i efektyvnist' vyrobnytstva*, vol. 7, pp 20-29.
5. Solohub O. M. (2012), “Ensuring economic stability of the enterprise”, Ph.D. Thesis, Economics and Enterprise Management, Yevropejs'kyj un-t", Kyiv, Ukraine.
6. Yachmen'ova V.M. (2012), “Economic stability: the nature and forms of display” , *Ekonomika Menedzhment Pidpryemnytstvo*, vol. 2, pp 94-99.
7. Peretiat'ko A. V. (2011), “Research of the concept of economic stability of industrial enterprise”, [Online]. Available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Suek/2011_3/Peret.pdf.
8. Dmytriiev I. A.. and Solohub O.M (2010), “Rankings enterprises of Ukraine according to their economic stability”, *Ekonomika transportnoho kompleksu: zbirnyk nauk. prats'*, vol. 16, pp 20-33.
9. Blank I.O. (2005), *Investytsijnyj menedzhment* [Investment Management], KNEU, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2015 р.